

Matti Taina

Esi-isien maassa



Historiallinen sukuromaani

ESI-ISIEN MAASSA

Isälleni Reinolle, pojalleni Joelille ja vaimolleni Helenalle

Matti Taina

ESI-ISIEN MAASSA

Inkeristä tulleiden Tainojen elämää Suomessa ja
kertomuksia matkoista Neuvostoliiton ja Venäjän
hallitsemaan tarunhohtoiseen Inkerinmaahan

© 2017 Taina, Matti

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa
ISBN: 978-951-568-108-9

Kuvat: Matti ja Reino Tainan ja Anelma Tainan kuva-arkistot.

Suojakannen kuva: Inkeriläiset Mari Kouhia (vas.) ja Liisa Savolainen ovat Leningradissa saattamassa siskoaan Eeva Tainaa paluumatkalle Helsinkiin.

Sisällysluettelo

KIITOKSET	7
JOHDANTO	9
1. SUOMEN SUURIRUHTINASKUNNASTA VENÄJÄLLE JA TAKAISIN	13
MUISTOJEN KULTAAMA INKERINMAA	13
TAINOJEN TIE	17
STALININ JULMA KOSTO	23
2. ESI-ISIEN MAASSA	33
SUOMI NOUSEE	33
ONNEA JA SURUA	57
VIHTORIN VAIHEET	65
NUORUKAISESTA MIEHEKSI	75
VAURASTUMISEN JA HYVINVOINNIN AIKA	111
REINO ETENEE ELÄMÄSSÄ	129
INKERILÄINEN MUMMONI	147
IDÄNKAUPAN LÄHETILÄS	165
3. RAUTAESIRIPPU AVAA OVENSA	181
VUORIN VIERAISILLA	181
EEVA ENSIMMÄISTEN JOUKOSSA	187
ETURINTAMASSA	193
4. MATKOJA INKERIIN	201
KRONIKKA SAKLINASTA	201
SAMA RAKAS KOTKYLÄ	219
KUPLALLA KYLÄÄN	239
RUKI VVERH!	253
ENTISILLÄ KOTIKONNUILLA	271
INKERILÄINEN HAUKIKEITTO	299
KOLME POLVEA INKERISSÄ	317
INKERILÄISET KATOSIVAT – HAIKARAT TULIVAT	333
LOPPUSANAT	345
LÄHDEVIITTEET JA LÄHTEET	347
KIRJALLISUUS	352
KIRJAN HENKILÖITÄ	353

Me suomalaiset olemme ja suomalaisiks' jäämme,
me Suomen tavat pidämme ja suomalaisen päämme.

Inkerinsuomalainen kansanrunoilija Jaakko Räikkönen
(1830–1882)

KIITOKSET

Kiitän kaikkia niitä lukuisia ihmisiä, jotka ovat auttaneet minua kirjan teossa, sillä ilman saamiani tietoja, päiväkirjoja, kirjeitä, valokuvia, muistoja, keskusteluja, lähdeaineistoja, neuvoja, kommentteja ja korjauksia sekä murretulkintoja ja käännöksiä ei kirjan kirjoittaminen olisi ollut mahdollista. Tai siitä ei olisi tullut tällaista. Myös läheisteni ja ystäväni kannustus, rohkaisu ja kärsivällisyys ovat olleet minulle suurena apuna ja tukena.

Suuret kiitokset isälleni Reino Tainalle, äidilleni Anja Tainalle, tädilleni Annelma Tainalle, serkuilleni Juha ja Kari Tainalle sekä Päivi Nybäckille ja Hertta Sirkiälle ja Kirsti Mylläriselle.

Haluan kiittää myös veljeäni Jukka Tainaa, Mirja Kemppistä, Svetlana Lehmusta, Jörg Stelteriä, Viktor Hyyröstä, Riitta Soikkaa, Alina-Sinikka Salosta, Juhani Ijästä ja Jari Pihlaista.

Aivan erityisesti haluan suuresti kiittää vaimoani Helenaa, joka jaksoi kerta toisensa jälkeen kuunnella ja lukea käsikirjoitusta. Hänen viisaat kommenttinsa, ideansa ja rakentavat arvostelunsa, kärsivällisyytensä sekä täysi tuki kirjoitustyölleni ovat suuresti auttaneet kirjan synnyssä.

Helsingin Vuosaaressa

Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuonna,

ensimmäisenä päivänä heinäkuuta 2017

Matti Taina

*Inkeriä yhä itken,
kaihoon kaunista kotia,
mitä mie en nähnytkähän.
Asun raukan raunioilla.
Tuli kokko kohotellen,
harmaa haukka haikotellen,
siipilintu sirotellen.
Yhet kantoi Karjalahan,
rahtityötä raatamahan.
Toiset vei Venäjän maalle,
ventovierasten sekahan.
Kolmannet kotihin heitti,
pahansuovan pilkkaella.
Vielä vei vähän Virohon,
rippeitä rajoille Ruotsin,
Suomehenkin sirpaleita.
Aasiaankin asutteli,
varaan hautain hietaisien.*

Arvo Survo ¹

JOHDANTO

Äijäni, kuten isoisää Inkerissä kutsutaan, Matti Pietarinpoika Taina ja isäni Reino Matinpoka Taina ovat syntyneet Inkerinmaalla Venjoen pitäjän Saklinan kylässä. Keski-Inkerissä lähellä Hatsinan kaupunkia Inkereenjoen varrella sijaitseva Saklinan kylä (venäjäksi Shaglino) on noin 40 kilometrin päässä Pietarista etelään. Äijäni isoisä Malakias Heikinpoika Taina muutti Inkeriin Suomen suuriruhtinaskunnan Luumäen Tainan kylän Tainan talosta vuonna 1838. Isäni puolelta olen siten puoliksi inkerinsuomalainen. Äidiltäni Anja Tainalta, joka on isänsä puolelta Mielsingia ja äitinsä puolelta Lepistöjä, olen saanut myös karjalaista ja hämäläistä perimää.

Jo pienestä lapsesta alkaen sain lähtemättömän vahvoja vaikutteita ja kokemuksia inkerinsuomalaisuudesta, inkeriläisistä ruoista ja tarunhohdoisesta Inkerinmaasta isältäni, mummoltani Eeva Tainalta, joka oli Juhana-isän puolelta Savolaisia ja Anna-äidin puolelta Ritareita, ja sedältäni Väinö Tainalta. Nämä lapsena ja nuorena kuullut tarinat ja kertomukset vaiherikkaasta elämästä heille niin rakkaassa Inkerissä tallentuivat pysyvästi muistiini. Isäni suvun synnyinmaa ja isotätieni asuinmaa tuli minulle myöhemmin kouriintuntuvasti ja vahvasti omaksi lukuisten Inkerinmaalle tehtyjen matkojen ansiosta. Inkeriläiset juuret ja saamani henkinen perintö ovat innoittaneet minua kirjoittamaan tämän kirjan.

Kirjassani *Hyvästi Inkeri* (2015) kerroin äijäni Matti Tainan suvun ja perheen monivaiheiset ja jännittävät elämän vaiheet Venäjän keisarikunnassa, Neuvostoliitossa ja Suomessa aina Matin syntymästä vuodesta 1888 hänen Helsingissä vuonna 1948 tapahtuneeseen kuolemaansa asti, sekä Inkerin kansan hirvittävästä kohtalosta bolševikkien johtamassa ”työläisten paratiisissa” – säälimättömän julmassa Neuvostoliitossa.

Esi-isien maassa -kirja on jatkoa *Hyvästi Inkeri* -kirjalle, mutta samalla se on myös itsenäinen teos. Kirjan keskeisinä aiheina ovat Tainojen kotoutuminen Suomeen ja Helsinkiin ja heidän värikkäät elämänvaihteensa vanhassa esi-isien maassa ja Suomen raskaiden sotavuosien jälkeen ta-

pahtunut uskomattoman hieno nousu lyhyessä ajassa Länsi-Eurooppalaisiksi hyvinvointivaltioksi ja elintasoltaan kärkipään maiden joukkoon. Tuon esiin myös kylmän sodan aikaisen ulkopoliittisen kädenväännön Suomen asemasta erittäin vaikean ja vaativan naapurin Neuvostoliiton kanssa – ja Suomen siinäkin saavuttaman torjuntavoiton.

Kerron myös Helsingin Tainojen ja isoserkkuni Juho Myllärisen sekä muiden inkerinsuomalaisten tekemistä matkoista Neuvostoliiton ja Venäjän aikaiseen Inkeriin. Matkojen aikana koetuista hauskoista, yllätyksellisistä ja jännittävistä, jopa vaarallisista tapahtumista, sekä inkerinsuomalaisten iloisuudesta, rakastettavasta ystävällisyydestä ja heidän luonaan koetusta hellyttävästä sydämellisyydestä ja yltäkylläisestä vieraanvaraisuudesta.

Kylmän sodan kahtia jakaneen maailman vapaasta lännestä sukulaisiina ja ystäviään rautaesiripun eristämään Neuvostoliittoon tapaamaan matkustaneet Suomen, Ruotsin ja Kanadan inkerinsuomalaiset kokivat usein järkytyksen sekaista surua. Käydessään entisissä kotikylissään he omin silmin näkivät suomalaisten asukkaiden vähenemisen ja heidän vankkojen ja kauniiden inkeriläisten talojensa surkean tilan sekä ennen niin väkirikkaan Inkerinmaan kuihtumisen. Se nosti pintaan myös katkeria voimattomuuden ja vihan tunteita.

Syyt sotien jälkeisen Inkerinmaan suomalaiskatoon – joista ei Urho Kekkosen ja YYA:n aikaisessa Suomessa saanut ääneen puhua – selvisivät Suomessa asuville inkerinsuomalaisille Neuvostoliitosta tulleista kirjeistä ja vuodesta 1956 alkaneiden Inkerin matkojen aikana. Neuvostoliitto pakkovenäläisti häikäilemättömän järjestelmällisesti inkerinsuomalaisia kyllä ja hukutti suomalaiset venäläisten valtaisaan ihmismereen. Neuvostoliitto oli toisen maailmansodan aikana ja sen jälkeen määrätietoisen häikäilemättömästi hajottanut inkerinsuomalaisen kansan pakko-siirtämällä sen Leningradin ympärillä olevalta Inkerinmaalta ja venäläisti inkeriläiskylät asuttamalla ne venäläisellä ja valkovenäläisellä väestöllä.²

3, 4

Viisaan presidentti Mauno Koiviston myötävaikutuksella 1990-luvun alussa mahdollistettu inkerinsuomalaisten paluumuutto Suomeen – esiisien maahan – oli kiitos ja kädenojennus muun muassa vapaaehtoisina

Suomen armeijassa hänen rinnallaan taistelleille noin 1 600 inkeriläismiehelle ja heidän Suomelle antamalle kunniakkaalle uhrille. Suomeen on paluumuuttanut Inkerinmaalta, Karjalan tasavallasta ja Virosta sekä muilta entisen Neuvostoliiton alueilta eri arvioiden mukaan noin 33 000–38 000 inkerinsuomalaista.⁵ Suomalainen väestö on käytännössä hävinnyt Pietarin alueelta, sillä vuoden 2010 tilaston mukaan Inkerin historiallisella alueella asui enää noin 4 500 inkerinsuomalaista.⁶

Suomi on myös aikaisemmin Inkeristä ja Virosta toisen maailmansodan aikana Suomeen vapaaehtoisesti vuosina 1943–1944 siirrettyjen noin neljäntuhannen pakonomaiselta palautukselta Neuvostoliittoon selvinneiden ja tänne jääneen Inkerin siirtolaisen kotimaa ”Äiti-Suomi”, kuten Inkerissä menneinä aikoina Suomea hellästi kutsuttiin.

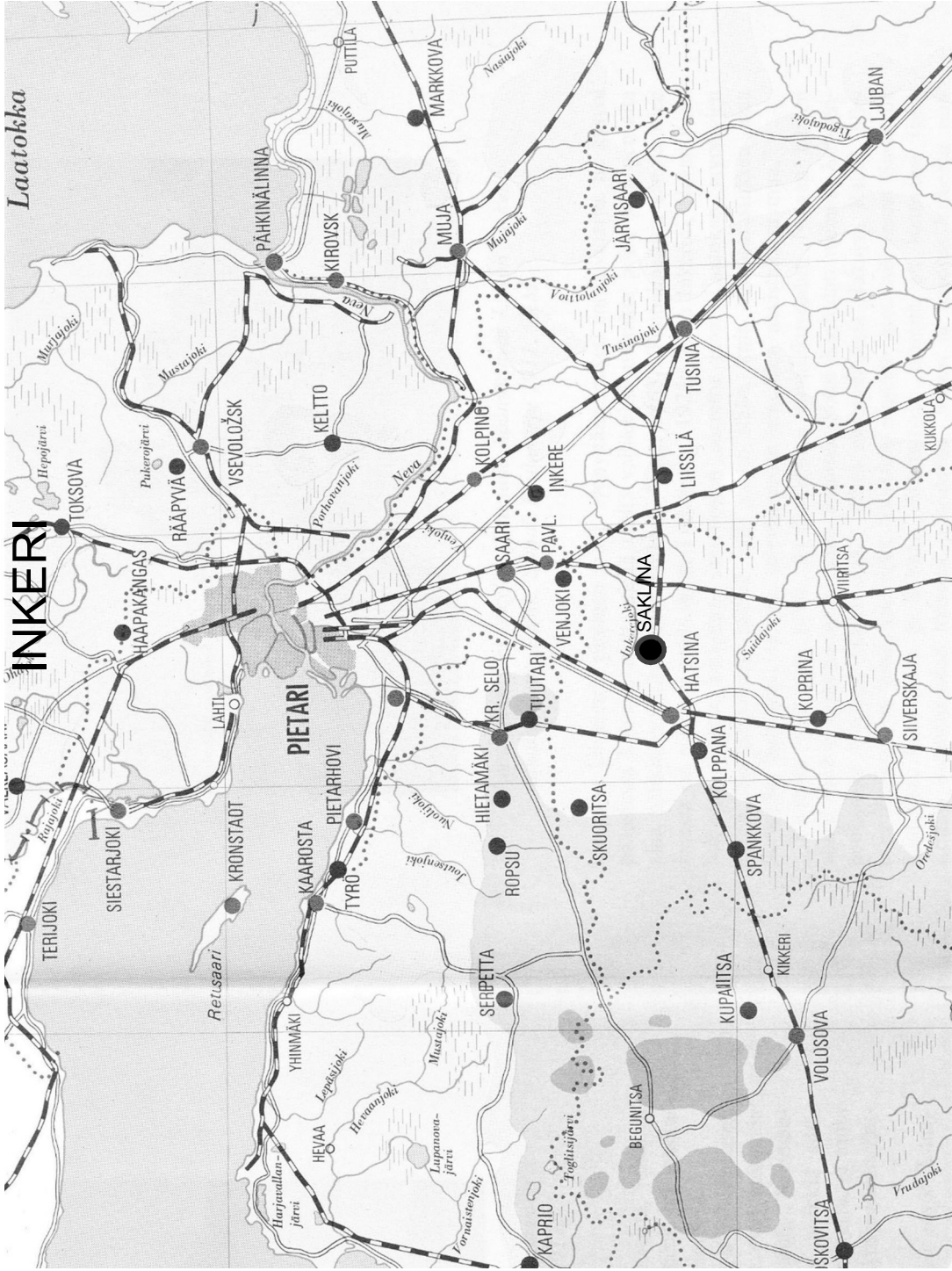
”Äiti-Suomi” onkin tällä hetkellä inkerinsuomalaisen kulttuurin, perinne- ja historiatiedon keräämisen ja tallentamisen tärkein ja keskeisin paikka. Suomen Inkeri-liitto ja Inkeriläisten sivistyssäätiö tekevät arvokasta työtä inkeriläisyyden vaalimisessa. Myös Ruotsissa, Virossa ja Venäjällä toimii aktiivisia inkeriläisten yhdistyksiä.

Viimeisten Inkerissä asuvien suomalaisten – inkeriläiset kutsuivat itseään aina suomalaisiksi, myös Neuvostoliiton asiapapereihin ja passeihin oli kansallisuudeksi merkitty финка (finka, suomalainen) – kadotessa vaimenee myös Inkerin murre ja inkerinsuomalainen kansankulttuuri häviää synnyinsijoiltaan lopullisesti.

Kerron myös jo *Hyvästi Inkeri* -kirjasta tuttujen päähenkilöiden Eeva, Väinö, Vihtori ja Reino Tainan sekä Matin Anna-siskon pojan Juho Mylärisen ja Arvo Mullon lyhyet elämäntarinat. Kuinka elämä kutakin kuljetti? Mitä heille tapahtui? Miten he Suomessa, Ruotsissa ja Kanadassa pärjäsivät? Mitä heistä tuli?

Toivon, että lukija saa kirjani kautta lisää tietoja ja kokemuksia Inkerinmaan toisen maailmansodan jälkeisestä kehityksestä ja ympäri maailmaa hajotetun Inkerin kansan kohtalosta aina uuden Venäjän federaation alkuvuosikymmeneen asti sekä Suomen noususta pohjoismaiseksi hyvinvointivaltioksi.

Laatokka



1.

SUOMEN SUURIRUHTINASKUNNASTA VENÄJÄLLE JA TAKAISIN

MUISTOJEN KULTAAMA INKERINMAA

Mikä on tämä suomalaisille tuiki tuntematon pian historian havinaan hiipuva Inkerinmaa, joka isäni suvun ja muiden inkerinsuomalaisien tarinoissa ja kaihoisissa muistoissa on kultaista kimmeltävä tarunhohtoinen maa? Maa, jossa monien Inkerin suomalaisten jälkeläisten äidit ja isät, isovanhemmat ja menneet sukupolvet syntyivät, elivät ja kuolivat?

Inkerinmaa oli muinoin itämerensuomalaisiin kansoihin kuuluvien inkerikkojen ja vatjalaisten asuttama alue. Pinta-alaltaan noin 15 000 neliökilometrin suuruinen historiallinen Inkeri ulottui pohjoisessa Rajajokeen – joka perinteisesti jakoi Karjalan ja Inkerin alueet ja toimi Suomen ja Neuvostoliiton välisenä rajajokena vuosina 1917–1939 – Ruotsin ja Venäjän vuonna 1671 solmiman Stolbovan rauhan raja-alueeseen etelässä ja Narvajokeen lännessä sekä Laatokkaan ja Lavajokeen asti idässä.⁷⁻¹⁰ (Inkerin kartta^{16k} s. 12)

Vuonna 1617 Ruotsi valloitti viljavan Inkerinmaan Venäjältä. Tämän jälkeen Inkeri oli noin sadan vuoden ajan osa Ruotsin kuningaskuntaa, Stolbovan rauhasta aina suureen Pohjan sotaan saakka. Ruotsin vallan aikana alueelle muutti paljon suomalaisia, varsinkin Karjalasta ja Savosta. Ruotsin itäisistä maakunnista eli Itämaasta (myöhemmin Suomi) muuttaneiden jälkeläiset tunnetaan inkerinsuomalaisina eli inkeriläisinä.¹¹

Inkeriin muuttaneiden suomalaisten mukana tuli myös evankelis-lute-

rilainen lännen kirkko, joka syrjäytti alueelta ortodoksisen idän kirkon lähes kokonaan. Karjalan murteisiin kuuluvaa Inkerin murretta puhuvat Inkerin suomalaiset olivat vahvasti luterilaisia ja pitivät tavoistaan ja perinteistään tiukasti kiinni. He tiesivät olevansa suomalaisia ja Suomea pidettiin raamatullisena luvattuna maana, josta oli vuosisatojen saatossa muuttettu Inkerinmaalle.¹² Ennen vanhaan on Inkerissä ajateltu ja lausuttu:

*”Myö suomalaiset uomme ja suomalaisiks jäämme,
myö omat tavat piämme ja suomalaisen piänme.”¹²*

Suomen suuriruhtinaskunnan aikana Inkeriin muutti työn ja paremman elintason houkuttelemina paljon lisää suomalaisväestöä. Ennen Venäjän vallankumousta laadittujen vuoden 1917 tilastojen mukaan Inkerin suomalaisväestön lukumäärä oli yhteensä peräti 140 370 henkeä. Tämä oli enemmän kuin pinta-alaltaan paljon suuremmassa Lapin läänissä. Keski-Inkerin ylätasangolla sijaitseva Venjoen pitäjä oli alueen suurin ja väkirikkain, siellä asui lähes 13 000 inkerinsuomalaista.^{13, 14, 15}

Inkeriläisistä on sanottu, että heidän vanhaan perisuomalaiseen jäyhyyteensä liittyy välitöntä sydämellisyyttä, joka on laadultaan suoraa ja vilpitöntä. He ovat seuraa rakastavia, hyvin avuliaita ja hyvin vieraanvaraisia. Inkeriläiset ovat myös hyvin heimorakkaita.

Tunnettu inkerinsuomalainen kansanrunoilija *Juhana Ström*, joka sai surmansa Stalinin vainoissa, kirjoitti Inkerin vahvasta suomalaisuudesta seuraavasti:

*”Minne päiväyt iltasella Länsi-Pohjaan laskeutuu,
missä nurmet kukkasilla peittyy ja on kesäkuu,
siell’ on suuri Suomenniemi, kansa kuulu mainekas,
siell’ on sulla suku suuri, veikko vankka, voimakas.
Ei he meille rikkautta tuoneet tänne tullessaan,
mutta kyllä rohkeutta, rakkautta rinnassaan.
Suomen kielen, Suomen mielen, tahdon lujan, tarmokkaan –
siinä esi-isiemme saamiset on Suomenmaan.
Vielä elää Inkerissä henki heimon pohjolan,*

*sykkii miesten sydämissä veri veljen rakkahan.
Vielä meillä Väinön laulut tunteitamme tulkitsee,
niissä ilot, itkut, naurut suomenkieltä kertoilee.
Kunnes sulla sydänveri lämpimänä sykkäilee,
toista kieltä älä peri, suomea vain sanele.
Suomen kieli, Suomen mieli – siin’ on mahti meidän maan,
sitä sinä, heimo pieni, ole valmis puoltamaan.”¹⁶*

Nykyinen Inkeri – pääosin historialliseksi reliikiksi muuttunut – on Luoteis-Venäjällä Suomenlahden kainalossa sijaitseva alue, joka kuuluu Pietarin kaupunkiin ja sitä ympäröivään Leningradin oblastiin, eli alueeseen.

Viljavamultainen ja Suomea keskilämpötilaltaan lämpimämpi Inkerinmaa on Pohjanmaan lailla alavaa maata, jota halkovat monet joet. Niistä suurin on Laatokan vedet Suomenlahteen laskeva 74 kilometriä pitkä Neva. Nevan suurin sivujoki Inkereenjoki on saanut nimensä halkomansa tarunhohtoisen Inkerinmaan mukaan. Tasaisen Inkerinmaan korkein kohta on Tuutarissa 176 metriin nouseva Äijänmäki. Huomattavimmat mäkitaat ovat Lempaalassa, Toksovassa ja Keltossa. Toksovan kauniita maisemia on aikoinaan nimitetty ”Inkerinmaan Sveitsiksi”.

MUISTAT SIE

Siel, Inkeris, lämmin kesätuuli kuljettaa Juhalsimon savusaunan harmaita savuja kulleroiden kultaamalle vihreälle rantaniitylle ja verkkaisesti virtaavan Inkereenjoen kimmeltävään uomaan, jossa vesiheinä aaltoilee kuin Inkerin neidon pitkät hiukset.

Siel, Inkerin käki kukkuu auringon punaaman riippakoivun latvassa. Kaunisääniset kottaraiset, nuo Inkerin kansallislinnut, kasvattavat uutta pesuetta äijän nikkaroimassa pihakoivun pöntössä. Vehreässä rantaviihdassa soivat kilpaa satakieli ja punavarpunen, jopa viitakerttunen, tuo

upea etelän laulumestari.

Siel, kotona, rakas äiti leipoo vehnäpullasia ja rusinaista rahkapiirakkaa haarapääskyjen lennellessä kodikkaasti oman vankan talon ympärillä. Viisas Matti-isä teroittaa sahaa ja kirvestä tuvan pöydän ääressä. Huomenna mennään Suurmetsään suurten petäjien kaatoon, sillä lanko, Anna-siskon mies Myllärisen kaima, tarvitsee hirsii talonsa korjaukseen.

Siel, Saklinas, heinäkuisen auringon paistaessa valkoisten poutapilvien kirjomalta taivaalta veljekset Vihtori ja Reino kirmaavat paljasjaloin kylänraittia ja kujasta pitkin omenatarhaan – löytyisikö jo kypsiä maisiäisiä? Äitikulta saa niityltä kimpun kesää, isä korrellisen maistuvia ahomansikoita.

Siel, Inkerin kaartuvan sinitaivaan alla – tervapääskyjen ilmameren alla – kauran, rukiin ja vehnän tähkät, kaalit ja perunat kypsyvät muhevilla pelloilla. Kiurut rupattelevat iloisesti vainioiden yllä kuin inkeriläismuorit samovaarinsa ympärillä. Suurmetsä tuo tuttu turvapaikka ja tatti-metsä siintää etelässä leikaten tummana eteläistä horisonttia.

Siel, herttainen Hertta, pellavapäinen tytön tylleröinen, syö hymyssä suin silkkistä hapankiisseliä ämmänsä sylissä. Pihamaalla Helen-tättiin kanat kotkottavat Jaakko-kukon komennossa jyviensä perässä. Rakas Kirjo-lehmä lampaiden kanssa laitumella tutun paimenen turvassa vatsat täynnä Inkerin vahvaa ruohoa. Tsaijuvesi kiehuu nuotiolla.

Siel, kauan sitten, Matti ja Humu-hevonen uivat polskutellen Inkereenjoen vilvoittavassa vedessä. Hersyvä nauru ja hevон hironahtelu kiirivät heinäkuun helteiden hautomaan kylään. Saklinan ämmät nauraa räkättävät ja aina iloinen naapurin Katri hyrskähtelee kuulemaansa. Kirjo-lehmän lämpimänkostea turpa ja karhea kieli pikku-Reinon sileällä poskella.

Siel, Inkeris, muistat sie? Muistat sie?

Matti Taina 2017

Historiallinen sukuromaani Esi-isien maassa kertoo Inkeristä tulleen Tainan perheen jäsenten elämästä Suomessa, heidän kotoutumisesta uuteen isänmaahan ja Helsinkiin ja heidän tekemistään matkoista tarunhoitoiseen Inkerinmaahan. Kirjassa tuodaan esiin myös Stalinin Suomesta palanneisiin inkeriläisiin kohdistama julma kosto ja Inkerinmaan suunnitelmallinen tyhjentäminen suomalaisista ja sen asuttaminen venäläisillä. Kirja kertoo myös Suomen sodan jälkeisestä henkisestä ja taloudellisesta noususta ja kylmän sodan aikaisesta poliittisesta kamppailusta Neuvostoliiton kanssa ja Suomen yhdestä ihmeestä, kuinka Suomesta tehtiin raskaiden sotavuosien jälkeen ennätysajassa pohjoismainen hyvinvointivaltio. Esi-isien maassa -kirja on jatkoa Hyvästi Inkeri -kirjalle (2015), mutta samalla se on myös itsenäinen teos. Kirja on kunnianosoitus sitkeälle Inkerin kansalle, joka hajotettiin taivaan tuuliin, inkeriläisille, jotka rakensivat elämänsä uudessa maassa tai karkotuspaikassa sekä viisaalle äijälleni Matille, mummolleni Eevalle, isälleni Reinolle ja sedilleni Väinölle ja Vihtorille, jotka ahkeralla työllä ja opiskelulla menestyivät hyvin uudessa kotimaassaan, esi-isiensä maassa. Teos kunnioittaa noin 1 600 inkeriläisen vapaaehtoisien sotilaan taistelua Suomen vapauden puolesta ja sotaveteraanien isoserkkuni Juho Myllärisen ja Arvo Mullon muistoa.



BoDTM
BOOKS on DEMAND